

De ideale hbo-docent: een duizendpoot?

Afgelopen april werd de hbo-docent van het jaar 2017 gekozen. De auteurs vragen zich af wat een goede hbo-docent typeert en aan welke kenmerken en talenten de ideale docent moet voldoen. Ze hebben daarom onderzoek gedaan op Fontys Hogeschool naar de talenten van de hbo-docent. In dit artikel bespreken ze de resultaten.

Manon Krabbenborg
Anne-Marie Kuijpers
Marian Thunnissen

De auteurs zijn verbonden aan Fontys Hogeschool, afdeling Toegepaste psychologie & HRM en ICT. Reacties op dit artikel naar: m.krabbenborg@fontys.nl

Uit de literatuur weten we dat een docent een belangrijke bijdrage kan leveren aan de prestaties van leerlingen (Hattie, 2008; Marzano, 2003). Uit een metastudie van Marzano (2003) van meer dan honderd studies onder zowel basis-, middelbaar- en hoger onderwijs blijkt dat een groot deel van de leerlingprestaties afhangt van kenmerken van de leerlingen zelf, maar dat de omgeving waarin geleerd en gestudeerd wordt de prestaties kan vergroten of verkleinen. Een goede school en een goede docent kunnen zodoende persoonlijke achterstanden verminderen en er zelfs voor zorgen dat leerlingen bovengemiddeld presteren.

Maar wat is een goede school en wat is een goede docent? Onszins is een goede school een veilige school. Een school met een duidelijke visie, die steunend is naar docenten en een kritisch, maar goed samenwerkend collegiaal team heeft. Een zwakke school heeft dat allemaal in lage mate of helemaal niet. Een goede docent is in staat om een goede cultuur en een goede structuur neer te zetten in de klas. Een leerling die twee jaar op een sterke school zit maar les krijgt van een zwakke docent, scoort gemiddeld lager dan een leerling die dezelfde periode op een sterke school zit en les krijgt van een sterke docent. Kortom: de docent doet er toe. Maar welke talenten van de docent maken het verschil?

Drie docentfactoren

De Nieuw-Zeelandse lerarenopleider en wetenschapper John Hattie (2008), heeft veel onderzoek gedaan naar de factoren die een bijdrage leveren aan leerlingprestaties. Uit zijn meta-studie kwamen drie belangrijke factoren naar voren die betrekking hebben op de docent. Ten eerste bleek dat 'micro teaching' veel invloed heeft op de prestaties van leerlingen. Hiermee wordt bedoeld dat docenten hun les opnemen en deze vervolgens samen met mededocenten evalueren, bijvoorbeeld via inter- of supervisie. Het ontvangen van feedback en een kritische realistische blik op eigen handelen blijken een groot effect op de kwaliteit te hebben. Ten tweede bleek dat een heldere communicatie van docenten naar studenten belangrijk is. Docenten zouden

hun verwachtingen met betrekking tot de houding, de kennis en de vaardigheden van leerlingen duidelijk en eenduidig moeten overbrengen. De derde docentfactor is de relatie tussen docent en student. Hiermee wordt bedoeld dat een docent een goede sfeer in de klas creëert waarin respect en empathie naar elkaar wordt getoond, goed naar elkaar wordt geluisterd en docent en studenten zorgzaam naar elkaar zijn. Hoewel er veel onderzoek is gedaan binnen het basis- en voortgezet onderwijs, valt op dat er relatief weinig studies zijn naar het docentschap in het hoger (beroeps)onderwijs. Wat typeert een goede hbo-docent?

De onderzoeksoptzet

Om deze vraag te kunnen beantwoorden, hebben we een aantal studenten, docenten en ondersteuners/managers van Fontys Hogescholen een korte vragenlijst laten invullen. Een van de vragen had betrekking op de talenten en kenmerken waarover een goede docent in het hbo volgens de geënquêteerden zou moeten beschikken. De deelnemers konden maximaal vijf talenten/kenmerken noemen. In totaal zijn er meer dan honderd kenmerken genoemd. De meest genoemde kenmerken staan in figuur 1. Het meest genoemd werden: betrokken en geïnteresseerd zijn (n=30), deskundigheid en vakkennis hebben (n=25), humor hebben (n=20), duidelijk zijn (n=20) en communicatief vaardig (n=19) en bevlogen (n=19) zijn.

Vervolgens hebben we de deelnemers gevraagd welk kenmerk of talent de docent van het jaar absoluut moest hebben, waarbij de deelnemers slechts één kenmerk/talent mochten noemen. Zowel docenten als studenten vinden een goede docent-studentrelatie het meest belangrijk (n=11); een goede docent moet vooral betrokken zijn, oog hebben voor de student, zich goed kunnen inleven en belangstellend zijn. Overige kenmerken: een docent moet duidelijk zijn (n=8), kunnen motiveren en inspireren (n=8), bevlogen zijn (n=5) en communicatief vaardig zijn (n=5). Wat hierbij opvalt is dat de kenmerken met betrekking tot de inhoudelijke vakkennis wegvallen.

Bovenstaande uitkomsten hebben we tijdens twee verschillende workshops besproken. De eerste workshop (zeventien deelnemers, voornamelijk hbo-docenten) vond plaats tijdens het landelijke congres van de Vereniging van Hogescholen, de tweede workshop (veertien deelnemers, allen hbo-docenten) was tijdens een landelijke studiedag voor docenten van toegepaste psychologie-opleidingen. De deelnemers herkenden zich in de resultaten. "Een docent moet kundig zijn, maar dat is niet het allerbelangrijkste", werd gezegd. Een goede hbo-docent is kennispartner: hij/zij is authentiek én heeft passie voor het vak. Het is belangrijk dat studenten weten waar relevante informatie te vinden is en hoe zij die kunnen toepassen op/in concrete (beroeps)situaties. Voor een adequate studentbegeleiding is het volgens studenten en docenten niet persé nodig vakinhoudelijk kundig te zijn, maar is het vooral belangrijk dat docenten weten wat studenten nodig hebben om goed te kunnen leren. Hier-voor is een goede docent-studentrelatie belangrijk. Zowel het literatuur- als het empirische onderzoek toont aan dat het daar-bij gaat om een combinatie van 'harde' en 'zachte' aspecten: structuur in de klas, rechtvaardig, duidelijk en helder communi-ceren, consequent en consistent zijn enerzijds en inlevingsver-mogen en het zorgdragen voor een veilige en prettige sfeer in de klas anderzijds (Bakx, Koopmans, De Kruijf, Den Brok, 2015; Hattie, 2008, Marzano, 2003).

De ideale hbo-docent een soort van duizendpoot?

De winnaar van de hbo-docent van het jaar verkiezing werd geprezen om de wijze waarop hij onderwijs en onderzoek met elkaar combineert. Daarnaast kijkt hij volgens de jury verder dan alleen zijn vakgebied, geeft hij passievol onderwijs, maakt studenten bewust van het eigen leerproces en weet ook nog eens duidelijk te maken wat de impact is van hun studie. Kortom: een multitalent. Dat beeld wordt bevestigd in de uitkomsten van ons eigen onderzoek. De ideale hbo-docent is een duizendpoot die beschikt over maar liefst honderd kenmerken en talenten. Onzin natuurlijk. Niemand beschikt over zoveel kenmerken, waarbij we kunnen stellen dat 'de' ideale hbo-docent niet bestaat. Dus in plaats van te zoeken naar de ideale docent is het wellicht beter om een docentteam zodanig samen te stellen dat het team gezamenlijk voldoet aan de honderd kenmerken. Moeten we dan maar stoppen met de docent van het jaar verkie-zing? Welnee; het is immers een mooie blik van waardering en erkenning voor het werk als docent en de winnaar kan dienen als inspirator voor velen. Voor de 'iets minder ideale hbo-docenten'

Figuur 1: De meest genoemde kenmerken van een goede hbo-docent.

is er troost in het gegeven dat het door studenten erg wordt gewaardeerd als je jezelf bent. Uit ons onderzoek blijkt dat ze enthousiast worden als iemand met passie en bevoegenheid zijn/haar kennis deelt en hen verder helpt. Om bevoegen en enthousiast voor de klas te staan is het belangrijk dat een docent de dingen kan doen waarin hij/zij goed in is, het vak leuk vindt en zijn/haar talenten en sterke punten kan inzetten. Kortom: de ideale docent, dat bent uzelf.

Tot slot willen we hier graag een pleidooi houden voor een nieuwe jaarlijkse verkiezing, namelijk die van het beste docententeam. Een groep docenten die hun eigen en elkaars talenten en kwaliteiten kent en die optimaal inzet om goed en aantrekke-lijk onderwijs te geven. We hopen dat de jury dan vooral haar waardering uitspreekt over de wijze waarop de teamleden, bij-voorbeeld door 'micro teaching', actief betrokken zijn bij elkaars talentontwikkeling. Want daarmee worden de twee belangrik-ste aspecten van een stimulerende leeromgeving – een goede docent en een goede school – dichter bij elkaar gebracht.

Referenties

- Hattie, J. (2008). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. London: Taylor & Francis Ltd.
- Marzano, R. J. (2003). *What works in schools: translating research into action*. Alexandria, VA: Association for supervision and curriculum development.
- Bakx, A., Koopman, M., de Kruijf, J., & den Brok, P. (2015). Primary school pupils' views of characteristics of good primary school teachers: an exploratory, open approach for investigating pupils' perceptions. *Teachers & Teaching*, 21, 543-564.

